Юліан Тувім

Поезії

Перекладач: Микола Лукаш

Джерело: З книги: Від Бокаччо до Аполлінера/Переклади/ К.:Дніпро,1990

БАЛ В ОПЕРІ

І

В опері сьогодні бал —
Всяке хоче бути гостем,
Бо дає той бал не хтось там —
Сам державний принципал.
Клеопатри й Аретузи
Нашвидку перуть рейтузи,
Скрізь по місту люду тиск,
Дзенькіт шпор і касок блиск,
Скрізь шикуються жовніри,
І гусари, й кірасири,
Коні дибляться і ржуть,
Без угаву юрби пруть,
Аж ревуть автомобілі —
Пробки скрізь, ні верть ні круть.
Вина грають нетерпляче,
Модне панство як не плаче —
Всюди черги в перукарні,
Мліють панночки шикарні:
Жижки-дрижки балу ждуть.

На афіші — вождь верховний,
У театрі квітів повно,
Всюди розкіш, де не глянься,
Блиск, і шик, і лоск, і глянс...

Ось на сходи мармурові
Стелять килим пурпуровий;
Розпорядник, грубий гриб,
Галасуючи, охрип,
Поліцмейстер пружним кроком
Походжає, мружить око;
Ну й статура, ну й фігура,
Ну й бравура — c'est si beau,
Над'їжджають шуби, фраки,
Макінтоші, шапокляки,
Там краватки, тут жабо;
Скрізь снують шпики-філери,
Як холери, їй же бо...

Увихаються філери,
Матюхаються шофери:
— Куди прешся, осади,
Розтуди твою туди! —
Над'їжджають горностаї
Й чорнобурки,
Барбароси, оксенстьєрни
Й люксембурги,
І "фіати", і "ролс-ройси",
Й "мерседеси",
Пишні бюсти, аксельбанти,
І грандеси,
І бульдоги повноважні,
І тер'єри,
І шиньйони, і шиншили,
І венери,
І бурбони, й чемберлени,
І медалі,
Еполети, і лампаси,
І так далі,
Генерали й адмірали,

Й інша братія,
Можновладці, товстозадці,
А!
Ри!
Сто!
Кратія!
Раз!
Два!
Ура, панове!
І знову й знову —
Ура, панове!

У гардеробі
Публіки — пробі!
Із номерком! Без номерка!
І дама в люстерко
Іще раз зирка,
Іще раз помадою губи торка,
І знову стане —
Підправить кудрі.
І знову гляне —
Підбавить пудри,
І вже — до ложі, до партеру,
І філер морга філеру,
Наліво, направо, налі, напра,
А в центрі вже музика гра,
Музика гра! Музика гра!

Грімко гра музика-зика,
Стоголоса, стоязика,
Мідно, срібно, джазко, різко,
Блиском плюска, брязком бризка;
Всіх прибулих ловлять сітьми
Б'ючі, звучі, рвучі ритми.
Вже взялись месьє за дам

І вже — дай! Дам, дам!
Зір, як магній, миттю жахне,
Мов кастетом раптом трахне,
Туберозно б'є у ніздрі,
Тягне спорзно в льоті бистрім
Плоть на плоть і хіть на хіть...
Скоком-боком хить та хить,
Дриг та дриг ногами-гами,
Гене орде дзенька нами,
Панна тонно шилить губки,
До партнера щирить зубки,
На маестро зизом зирка,-
Гра музика, гра музика!..

II

Всі астрономи Європи
Чудо вздріли в телескопи
(Голим оком не впіймав би):
На небесній тверді — мавпи!
Йде вистава балаганна
З "Одкровення" Іоанна...
Не леви, не козероги,
Скрізь лиш мавпи нечупарні
Сіють гидь без остороги
У простори планетарні.
Розгойдали сфери горні
Мацапури ці потворні;
Кожна скаче, в'ється, гзиться,
Ськається, як в себе в клітці,
Виставляє — всі дивіться! —
Розрум'янену гузицю...
Звір єдиний в зодіаці —
Мавпа може й задаватьсяl
Під несвітським тим кошмаром

Хороводять зорі шпарко;
Бал у опері недаром
Розгоряється пожаром —
Небу жарко, небу жарко!

III

А на сцені Сатанелла
Зорі ловить тамбурином:
Тарантелла, тарантелла
Метеорним током рине...
Сатанелла — кулька ртуті
У космічній каламуті,
Сатанелла — веремія,
Блиску смуга, іскор фуга,
Срібним сяєвом струміє
Стану й стегон центрифуга...
"От стервига — чисто дзига!"-
Шпиг підморгує до шпига.
Сатанеллу місяць викрав,
Зніс у небо громовинно
І повис над залом прикро
Блискотливим тамбурином.
Але ось — нові забави,
Сцена світиться без смерку,-
Там злітають білі пави
Феєричним фейєрверком,
Там біжать рожеві свинки
(Балетмейстера новинки!),
Вичеберюють ці чучі
І мачичі, і качучі
З диким вереском і виском,
Так же хвацько,
Так же хвисько!
Потім місяць на Таїті

І гітари на Гаїті,
Потім тенор Печалотті
Серенаду нявка Лотті,
Потім пара — Пітт і Кітті:
Б'ються клоуни в лахмітті
І співають:
"I am Pitty,
I am Pitty,
I love you, Kitty!"-
Та у вухо, та по писку,
Так же хвацько,
Так же хвисько!
"Гля, що вигадав, латрига!"
Шпиг підморгує до шпига...
Животом вихля гітана,
Надить в рай магометана;
Із мандрилячим ревінням
Під банановим ботвинням
Зліз кентавр на кентавресу,
Між музик, для інтересу,
Огир дибиться картинно,
Рже конячу каватину;
Між сиренами в басейні
Виграє Сілен веселий...
Браво! Браво! Браво! Браво!
Як цікаво! Як яскраво!
Сотні тіл в одно з'єднало,
Диким шалом обуяло!
Масно, спорзно, хтиво, жваво,
Браво! Браво! Браво! Браво!
Спорзно, хтиво, зло, зухвало,
Мало! Мало! Мало! Мало!
Хол чи зал, партер чи ярус,
Скрізь та сама буїсть, ярість!
Все вирує морем п'яним,

Гуртовим левіафаном,
Многозадим павіаном,
Птерозавром-великаном,
Шампанканом, панканканом,
Адом, гадом, влад, без ладу —
Всі танцюють до упаду,
До упаду,
До упаду!

IV

У буфеті — жлуктанина,
Безупинна лопанина,
У Бурбона в шлунку тоне
Смачно смажена свинина,
На тарілці в донни Анни
Аж реве "телець закланний";
Шах в оточенні французок
Тлить баранячий огузок;
Нахабідзе, князь мінгрельців,
Видув рому два графини
Й помилково ткнув видельцем
В бюст графині Дистрофіні.
Плачуть жиром качки-дички,
Верещать в зубах індички,
Трохи далі — за кав'яром —
В'ється панство роєм ярим;
Хто допався — усміхався,
Ненажерно запихався,
Не один барон і князь
Маже губи в чорну мазь,
А білугу жруть сирою,-
Котрі, звісно, при здоров'ю...
("Ще, гляди, поїде в ригу!" —
Знишка шпиг моргає шпигу).

Граф Манджарі із П'яченци
Тягне сарняче стегенце,
Естергазі, п'яний в дошку,
Всіх ковбас набрав потрошку
Та, спіткнувшись по дорозі,
Бух у соус панні Розі!
І сміються всі бурбони,
Аж трясуться аксельбанти,
І снуються скрізь гарсони —
Мотомехофіціанти.

А в навколишніх готелях,
Де задарма, де за шеляг,
На загальнім бальнім фоні
Скрізь дуети сексофонні.
Шпиг моргає до щвейцара:
"Примічай, яка де пара!"
Просто з балу пишні кралі,
Та у шалі, та в вуалі,
На часинку втишить пал,
На хвилинку — й знов на бал.
Князь Сапіга й Травіата,
Оксенстьєрна й пані Ада,
Зільберштейн і донна Рада —
Півгодинки, пару па!
Потім знову у громаду,
Всі танцюють до упаду,
До упаду,
До упаду!
Всі танцюють до упа...
Льотом линуть "мерседеси",
Аксельбанти і грандеси,
І бульдоги, і тер'єри,
І шиншили, і венери,
Чемберлени й генерали,

Еполети й адмірали,
Дипломати і медалі
І так далі...
Шик!
Блиск!
Ех!
Чудово!
Раз!
Два!
Ура, панове!
Браво, панове!
Мало, панове!
...Раз... Два... Друга, панове...

V

Б'є вже друга, ніч — як циган,
Шпиг підморгує до шпига,
І на сцені, і у залі,
На горищі і в підвалі,
У вбиральні, в костюмерній,
У курильні і в гримерній,
У фойє і у буфеті,
В гардеробі і в клозеті,-
Скрізь філер, агент чигає,
Шпиг до шпига, знай, моргає...

У дежурці ловлять гави
Два приватні, три лягаві,
Позіхають та базікають,
Походжають та триндикають,
Сюди-туди проходжаються,
На штиблети роздивляються.
Словік з третього участку
Виставляє жовті хвастко —
Чорні зношуються швидко,

Та й негарні — глянуть гидко.
"Що там жовті? Хвастать нічим! —
Каже Мацек, що при слідчім.-
Ні, мої таки найлуччі —
Гостроносі та лискучі!"
Шульц обох убив, сказавши,
Що у нього верх із замші:
"Другий рік ношу, панове,
І вважайте — ніби нові!"
Ваньчак, шпик на кличку Швиндя,
Хвалить ваксу марки "Індія"
І насвистує із хистом:
— Удібінді, удібіндія...-
Детектив приватний Машек
У коричневих гамашах
Позіха: "Закурим, Швиндя?"
Удібінді, удібіндія...

VI

Б'є вже й третя, день покволом
Устає над сонним полем —
Світ світає...
Овоч сонця дозріває,
Світло темінь розриває,
В гаї пташка спів заводить,
Грає вітер з яриною...
До столиці йдуть підводи
З новиною.
Гарби сунуться рипучі,
Люди хиляться дрімучі...
На березах білостанних
Шелестить зелене листя,
Йдуть підводи раннім-рано
В передмістя.

Грузовик реве, підводи
Обганяє
І рожевий на бруківці
Пил збиває.

Йдуть тітки, сухі й поважні,
Босі, ясно,
На базар несуть сметану,
Сир і масло.

Крикнув півень, другий, третій
Із-за тину.
Діти в череду погнали
Вже скотину.

Ось іще одна машина
Проревіла;
Дід на торг веде корову:
Окривіла.

Йдуть вози, скриплять, хиляються
З боку на бік,
Люди сплять — не сплять, валяються
З боку на бік.

Спить в рову, в траву уткнувшись,
П'яна ряжка,
На леваді кінь пасеться,
Путом брязка.

На дзвіниці киснуть дзвони
Од безділля,
Під хрестом у огорожі
В'яне зілля.

Дядько в спідніх вийшов з хати
За повітку,
Мружить очі ізпросоння,
Мне борідку.

Онде школа на майдані,
В школі парти,
В кожнім класі чорні дошки,
Гарні карти.

Йдуть співаючи на муштру
Новобранці:
"Ой заграли сурми, ой заграли мідні
У неділю вранці..."

Йдуть вози, риплять колеса...
Ну, вже близько...
"В місті ниньки добрі ціни
На редиску".

Щиплють травку білі кози
Вименисті.
Сизий дим і пил злотистий —
День над містом.

Сонце червінню залляло
Все в тісній міській юдолі...
Шпиг, підвішений над залом,
Задрімав у жирандолі.

VII

По вулиці Переможців,
Каяфи і Месії,

По Сивій, по Святій Теклі
І пророка Осії,

По Кримській, по Дикарській,
По Гномській, по Стародівській,
По Мишачій, по Коцарській,
По Ново-Лукашівській,

По Сорокового Квітня,
По бульвару Місійнім —
За місто йдуть обози
Асенізаційні.

Із вікна мезоніна
Якась гладуха питає культурно:
— Котра година, пане гівновозе?
— П'ята, пані курво!

Золотарські обози
Їдуть далі і далі...
Закурила гладуха,
У вікно виглядає.

Навпроти — дім червоний
Недавньої споруди,
Іще не отинкований,
А вже живуть там люди.

В однім вікні красуються
З вишнівкою сулії,
А за вікном, гойдаючись,
Балончик рожевіє.

Он на балконі заєць
Висить догори ногами,
В останній раз любується
Перевернутими лугами.

А на другім балконі
Пузань зітхає тяжко,
Знічев'я в небо дивиться.
Застібує підтяжки.

Внизу — кіно, реклама:
Фанерний Чарлі Чаплін...
Поліцай на велосипеді
Їде ходом неквапним.

На тріснутій вітрині
Будинку моди "Лоло"
Видно шматок газети:
Літери ІДЕОЛО...

Ось вивіска перукарні
Із кучерявим франтом,
По другий бік — табличка
З докладним прейскурантом.

Таксі біжить за місто,
По брукові підстрибує;
У пасажира вудка,
Отож, мабуть, по рибу.

З сосисочної пара
Угору йде, як хмарка...
В вікно гладуха дивиться,
Докурює цигарку.

VIII

Уночі — лиш у касах станційних,
Апатичні, ледь чутні, спокійні,
А в картярнях — азартно громаджені в кучі,
А в борделях — падлючі, липучі, текучі,
А в шантанах — шампанно-шипучі,-
З блиском дня розворушені і нашорошені,
Брані, давані, крадені, зичені, прошені,
Розточились по світу
Роз'юшені гроші.
Із кишень, з гаманців, із шкатулок
До шухляд, портмоне і кишень,
За хліб, за трамвай, за притулок,
За шпінат, за шпагат, за жень-шень,
До кас і з кас,
За мито й промито,
Із міста у місто,
В повіт і з повіту,
За світло, за газ,
За дрова, за гас,
До банків, крамничок, до баз і до кас,
А з баз, із банків, із кас, із крамничок,
До кравців, офіцерів, актрис, провідничок
І знов од актрис до шевців і кравців,
Од шоферів, монтерів до продавців,
За курс, за стіл, за гоління, за дріт,
За сіль, за спів, за цеглу, за шріт,
Від пекаря до токаря, від токаря до аптекаря,
Від аптекаря знов до цирульника й пекаря,
І знов,
І знов,
Ще раз і сто раз,
За квиток, за ніж, за воду, за газ,
За гармату, гірчицю, підкову, протекцію,

За зуб, за шлюб, за гроб, за лекцію,
За клямку, за кліпси, за баржі, за біржі,
За папір, на якому пишу я ці вірші,
За ручку й чорнило, за шрифт і за друк,
За бомбу, за румбу, за рибу, за брук,
Поету — за хист, за імення, за час,
Усім за все, з кишень і до кас,
Із кас до кишень, далеко і близько,
Лабіринтом заплутаним, ворушким муравлиськом,
Чорториєм виpуючи, смерчем вибухаючи,
Ростучи і спадаючи, киплячи і всихаючи,
У мільйони розбухлі й на шаги розпорошені,
Закружляли диявольськи ненажерливі гроші.

Ад'ютанти діянь, починань і завершень,
Атакують Верден, завойовують Цешин,
Пливуть трансатлантиком до Порто-Ріко,
Пливуть риштаком по вулиці Дикій.
Булка — гріш,
Війна — мільярд:
Цок!
Бух!
Девіз:
"Бонапарт".
"Станьмо в незламне
Крицеве коло!
Гарт,
Дух!"
ІДЕ
ОЛО...
В'ється Левіафан злотолуский,
Перевивається на срібні молюски,
Копишиться вошками, вистрибує блішками,
Повзе більйонними багатоніжками,
Скрізь гроші, як воші, в кишенях кишать,

Мишвою шамочуть, щурами пищать,
Залазять у душу, там шашелем шиються,
Риються, криються, віються, сіються
І знову зливаються в люту потвору,
Що, плодячись, пнеться все вгору і вгору,
Од міста до міста, од двору до двору,
Мільярдно кружляє од біса до чорта,
Од чорта до біса безкраїм сувоєм,
Суне нахабно лепрозним ескортом,
Яросно скаче пархатим конвоєм.

IX

Везуть до міста із села
Хліб, овочі і м'ясо,
Везуть із міста до села
Взамін фекальну масу.
За шлагбаумом розминулись
Два обози,
Як весілля з похороном,-
Сміх і сльози!
Завезено зелень на ринки столичні,
На поле — свіже угноєння...
Країна встає,
Щоб виконать гідно роль історичну,
Якої вона удостоєна.

X

Тою роллю без краю вдоволені,
Журналісти всю ніч фугували:
Ідеоло — ідеоло — ідеоло —
А гуляки серед зали
Танцювали, гопцювали,
гарцювали,

дрібцювали...
А вже люди всюди встали:
Скот в різницях забивали,
Ятки з крамом розбивали,
Карабіни набивали,
Воріженьків убивали,
Ближнім зуби вибивали,
До хреста їх прибивали,
Руки, ноги одбивали,
Грошенята все збивали
Та банкноти друкували,
Друкували, друкували:
Геть недолю, злидні й голод!
Хай пишає все навколо,
Квітне праця й капітал!
Ідеоло — ідеоло —
Ах, який чудовий бал!
Ідеоло — ідеалі —
Станьмо всі міцніш за сталі!
Гей, до гурту! До громади!
Гей, до бою! Гей, до влади!
Духу, дії! Що в словах?
Трах, бах по головах!
Пуляй, заряд,
Гуляй, приклад,
Валяй, наряд,
Стріляй підряд
Всіх, кому наш лад невлад!
Раз!
Два!
Ура, панове!
Духу, панове!
Дії, панове!
Раз! Два! Соло! Соло!
Панна Тютька й граф Рамоло!

Гоп! Туп! Святі скрижалі,
алі,— алі,— алі,— алі,
І складальники повсюди
Крупним кеглем набирали:
ІДЕОЛО, ІДЕОЛО
Ідеоло ідеалі
Тралі-валі, тринди-риндія,
Удібінді, удібіндія!
Дай! Дам! Оля й Толя
П'ють лікерчик коло столу,
А машина смале й смале:
ІДЕОЛО, ІДЕОЛО
Мало мало соло соло
Мало соло мало браво!
Пунш, коктейль, із ромом кава,
За куліси напівголу
Тягне Дусьо міс Віолу.
А надворі в цій порі
Вже кричать газетярі:
"Бал в театрі оперо...!"
"Видатна ...сторична ро...!"
"...шавський вісник! для нароо...!"
"...більша ...дія цього рооо...!"
"Ідеоло десять грооо...!"
"Повний опис без скороооо...!"
"...жавний вісник! Всі подроооо...!"
Хвалить всяк своє добро!

XI

Знов ротаційка гігантом відтискує:
ІДЕ
ОЛО
"Почім
редиска?"

Мудрі
Кадри
Духу
Дії
"Прошу на десять грошів олії"
Меч
Хрест
Дух
Історії
"Прошу на десять грошів цикорії"
Духу
Історії
Мудрі
Кадри
"Зважте, будь ласка, півкіло лярду"
Голову вгору
Нація пава
"Порцію морозива, прошу пана"
Чудо
Розквіт
Диво
Цвіт
"Обер, ще одну пляшку на лід!"
І — трах! Бах! Пустіє площа,
Брили бруку кров полоще...
Мах-мах палашами,
Туп-туп копитами!
Рубай,
Січи,
Валяй,
Топчи!
Та й сам мовчи,
Втихомирюючи!
Раз!
Два!

Ура, панове!
Мало, панове!
Взять їх у руки!
Трах! Бах!
Сонце на бруку!
Вбитий на бруку!
І кров на бруку!
І враз — джаз!
І гра музика,
Стоголоса,
Стоязика,
Мало соло
ІДЕ
ОЛО
І танцюють всі навколо!

І враз — дивіться! Яка сенсація!
Браво, дирекціє! В ложах овація!
Гігантською гусінню, мезозойським глистом,
З золотолуским кільчастим хвостом
Вповзає до залу під лемент литавр
Король карнавалу гладкий Грошозавр,
Лускою ряхтить-мерехтить прерозкішно,
Щуряно, мишано, вошно і блішно!
Ззаду і спереду — шпиг коло шпига,
Поповзом, почовгом суне товпига.
Верхи ж на змії сидить без кульбаки
Гола, в панчохах, в циліндрі набакир,
Нігті лаковані, циці мальовані,
В оці зелений монокль придзигльовано,
А між ногами
Вогні реклами,
Фокстротно гундосить:
"Кому ще дать?
Кому ще дать?

Кому ще дать?"
Скаче на хвилі грошви розшумовано
В сяєві слави Курва — Мать!
І раптом — скопищем, стовпищем, стиском
Кинулось панство з вереском, з виском!
Слиною, піною приска з писка,
Сіпає, шарпає, скалить зубиська,
Давить і топче, розсовує крісла,
Блиска ціпками й ножами зловісно,
На закривавленім сковза паркеті,
Душиться, в'ється в розлюченім сплеті,
Щоб до голячки долізти хоч рачки,
Щоб золотої доп'ясти болячки,
І рве із чудовиська кров'ю зарошені.
Мишвою й вошвою шумуючі гроші,
Мов гайворон стерво, глита ненажерливо,
Аж ходить од реготу Змієве Черево —
Безодня криниця металу,
І сунеться далі розпусно і масно,
Хвостом злотолуским похльоскує сласно
Найбільша сенсація балу!
І все гундосить: "Кому ще дать?
Кому ще дать?
Кому ще датъ?"
Сяюча славою Курва — Мать,
Курва — Брать!
Курва — Стать!
"Не бал, а шквал! Маестро, шквар!
Тепер, товстуне, соло!
О ІДЕОЛ! О ІДЕАЛ!
Солоденьке, золотеньке ІДЕОЛО!"

Раптом туш під стелею — бац!
Фото блискавкою — клац!
Як це сталося? Не встиг

І моргнуть до шпига шпиг —
Все пропало,
Всіх не стало,
Всіх мов лизнем ізлизало
(Чорт — хапун і злодіяка)!
Вже й по балі.
Пусто в залі.
З сміху мавпи поспадали
З каруселі зодіака.

По-п'яте,
Нуднувате,
По-шосте,
Надто просте,
По-сьоме,
Давно знайоме,
По-восьме,
Незносне,
По-дев'яте,
Ми читали через п'яте-десяте,
По-десяте,
Див. по-дев'яте,
По-одинадцяте,
Дурного не переіначите,
По-дванадцяте — дев'ятнадцяте,
Так і ми вмієм квацяти,
По-двадцяте,
Крадене все до цяти.